

Jean Antoine Nicolas Caritat markiz de Condorcet, racjonalista-feminista

Francuski filozof-racjonalista, matematyk, ekonomista i polityk urodził się 17 września 1743 w Ribemont, zmarł 29 marca 1794 w Bourg-la-Reine. Jako jeden z pierwszych w historii głosił liberalizm w ekonomii, powszechną i bezpłatną edukację, konstytucjonalizm i równouprawnienie kobiet i ludzi wszystkich ras.

Urodzony w rodzinie arystokratycznej, wczesnie stracił ojca, wychowywała go matka - pobożna katoliczka. Uczył się w Kolegium Jezuitskim w Reims i Paryżu, gdzie wyróżniał się zdolnościami matematycznymi. Jego nauczycielem był słynny Jean le Rond d'Alembert.

W 1765 opublikował pierwsze dzieło matematyczne *Essai sur le calcul intégral*, które przyniosło mu sławę. 25 lutego 1769 przyjęto go do Akademii Francuskiej. Wydane w 1772 kolejne dzieło o rachunku całkowym okazało się przełomem w matematyce. Zaprzyjaźnił się ze znanym ekonomistą Jakim Turgotem, współpracował też z uczonymi: Leonhardem Eulerem i Benjaminem Franklinem, był członkiem wielu akademii i towarzystw naukowych.

Zwolennik szkolnictwa powszechnego. Warunkiem sine qua non realnego upowszechnienia nauki według Condorceta była bezpłatność szkoły.

Od 1774 poświęcił się karierze politycznej (jako Generalny Inspektor Finansów) oraz filozofii. Szczególnie zajmował się kwestią równouprawnienia kobiet i murzyńskich niewolników, głosząc konieczność abolicji. Jego żoną była Sophie de Condorcet znana jako **Madame de Condorcet**, intelektualistka, feministka.

<http://www.youtube.com/watch?v=qvGVngvoDog>

Od 1780 markiz de Condorcet był przewodniczącym Towarzystwa Przyjaciół Czarnych. Propagował osiągnięcia Stanów Zjednoczonych w dziedzinie praw obywatelskich i domagał się wprowadzenia ich we Francji. Był pionierem zastosowania matematyki w naukach społecznych, przy opracowaniu metod liczenia głosów w wyborach. Był stronnikiem Woltera.

Od 1789 wziął czynny udział w rewolucji francuskiej, będąc posłem i sekretarzem Konstytuanty jako umiarkowany żyrondyista. Popierał powstanie monarchii konstytucyjnej. Domagał się przyznania kobietom czynnego prawa wyborczego (z tego względu uznawany jest za pioniera feminizmu pierwszej fali). Był także przeciwnikiem kary śmierci.

Po 1793 odsunięty od udziału w polityce wraz z innymi żyrondyistami. Z powodu krytyki radykalnych rewolucjonistów-republikanów został uznany za "zdrajcę narodu" i zaczął ukrywać się w Paryżu, w obawie przed aresztowaniem. W ukryciu napisał swoje najważniejsze dzieło (uznawane za najważniejsze dzieło Oświecenia): *Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain* (opublikowane w 1795), które przedstawiało historyczny i społeczny rozwój ludzkości. Zdaniem Condorceta postęp w nauce wiąże się z rozwojem praw i instytucji demokratycznych.

27 marca 1794 podczas próby ucieczki z Paryża został zatrzymany i uwięziony w Bourg-la-Reine, gdzie 2 dni później znaleziono go martwego w celi. Okoliczności tej śmierci do dziś są niejasne, być może rewolucjoniści zamordowali go obawiając się jego publicznej egzekucji (ze względu na sympatię, jaką darzył go lud).

W 1989 został uroczystie pochowany w paryskim Panteonie z okazji 200-lecia rewolucji francuskiej.

Teoria postępu - teoria społeczna stworzona w XVIII wieku przez Jeana Antoine'a Nicolasa de Condorceta oraz Anne Roberta Jacques'a Turgota. Jest ona uznawana za wyraz oświeceniowego optymizmu oraz wiary w potęgę ludzkiego rozumu.

Podstawowe założenia teorii postępu:

rozwój społeczny ma charakter prawidłowy,
w rozwoju społecznym regularnie następują po sobie określone fazy,
rozwój wszystkich dziedzin ludzkiej kultury kumuluje się,
istnieje możliwość prognozowania przemian społecznych.

Nowatorstwo teorii postępu polegało na tym, że stanowiła ona zaprzeczenie tradycyjnego poglądu istniejącego w kulturze europejskiej od początku średniowiecza. Według tego poglądu starożytni badacze i filozofowie osiągnęli szczyty rozwoju myśli i w związku z tym ludzie nowożytni nigdy nie będą mogli nad nimi górować intelektualnie. Pierwsza myśl, że jednak nowożytni badacze mogliby prześcignąć w swych odkryciach starożytnych, pojawiła się w XVII wieku. Myśl ta była przyjmowana z oporami.

Powstanie teorii postępu oznaczało zakwestionowanie wielu poglądów i wartości, z którymi Europejczycy żyli od setek lat. Pojawienie się tej teorii oznaczało: zakwestionowanie autorytetu starożytnych (a także uczonych średniowiecznych, którzy bezwzględnie uznawali autorytet starożytnych); uznanie wbrew tradycji chrześcijańskiej wartości ludzkich osiągnięć, ludzkiego rozumu i wartości życia doczesnego; przyjęcie założenia o stałości praw natury (bez czego nie można by mówić o kumulatywnym rozwoju wiedzy); przyjęcie założenia, że instytucje społeczne nie są dane raz na zawsze, lecz że podlegają one zmianom.

Teoria postępu została wyrażona przez Jeana Antoine'a Nicolasa de Condorceta w pracy Szcik obrazu postępu ducha ludzkiego poprzez dzieje w roku 1794, zaś przez Anne Roberta Jacques'a Turgota w pracy Discours sur l'histoire universelle w roku 1750. Największe znaczenie dla spopularyzowania tej teorii miało dzieło Condorceta, który wywarł zresztą silny wpływ na Auguste'a Comte'a, twórcę socjologii.

Teoria postępu nie zdobyła w XVIII wieku powszechnego zasięgu, choć w tamtym okresie wśród filozofów oświeceniowych powszechne było przekonanie, że świat zmienia się na lepsze. Pojawiła się idea postępu, w którą wierzyli filozofowie i uczeni (np. Wolter), ale w przeciwieństwie do Condorceta i Turgota, nie zadawali oni sobie trudu zbadania istoty postępu.

Teoria postępu wywarła ogromny wpływ na późniejszy rozwój nauk społecznych i filozofii.

* * *

Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela (fr. Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne) - tekst napisany w 1791 roku przez francuską feministkę i dramatopisarkę, Olimpię de Gouges, została przyjęta w 1789 roku przez Konstytuante podczas Rewolucji francuskiej. Deklaracja przygotowana i przedstawiona przez markiza de Lafayette stwierdzała, że wszyscy mężczyźni "rodzą się i pozostają wolni i równi w prawach" oraz że te prawa są uniwersalne. Stała się kluczowym dokumentem praw człowieka ujmującym stosunek pomiędzy jednostką a państwem.

Deklaracja demaskowała nierówność praw obywateli ze względu na płeć, rasę, klasę i religię. W 1791 roku do konstytucji francuskiej zostały dodane nowe artykuły, które rozszerzały prawa obywatelskie i polityczne na protestantów i Żydów.

W 1790 roku Nicolas de Condorcet i Etta Palm d'Aelders wzywali Konstytuantę do rozszerzenia praw obywatelskich i politycznych na kobiety, ale bez powodzenia. Condorcet zadeklarował, że "ten, kto głosuje przeciwko prawom innej osoby, niezależnie od tego czy ze względu na religię, kolor, płeć czy inne cechy tej osoby, tym samym podważa własne prawa". Ponieważ władze rewolucyjne nie zamierzały rozszerzyć praw człowieka na kobiety, we wrześniu 1791 roku de Gouges opublikowała Deklarację Praw Kobiety i Obywatelki.

Deklaracja otwarcie nawiązuje do Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, by wykazać porażkę Rewolucji francuskiej w dziedzinie praw człowieka, polegającą na równouprawnieniu jedynie mężczyznom wobec braku równouprawnienia kobiet.

Deklaracja Praw Kobiety i Obywatelki wzoruje się na wydanej dwa lata wcześniej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela. Autorka zadedykowała ją Marii Antoninie, "najbardziej znenawidzonej" - jak napisała de Gouges - kobiecie. Deklaracja punkt po punkcie naśladuje siedemnaście punktów Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela i jak zauważa Camille Naish była to "niemal satyra na... oryginalny dokument".

W Deklaracji znajdują się następujące zapisy:

Ta rewolucja powiedzie się tylko wtedy, gdy wszystkie kobiety staną się w pełni świadome swego godnego pożałowania stanu i praw, które utraciły w społeczeństwie.

Konsekwentnie wzorując się na Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela już w pierwszym artykule stwierdza:

Kobieta rodzi się i pozostaje równa mężczyźnie w jego prawach. Dystynkcje społeczne mogą bazować tylko na użyteczności publicznej.

De Gouges rozszerza zwłaszcza szósty artykuł swej deklaracji dając mu prawdziwie rewolucyjne brzmienie:

Wszyscy obywatele, włącznie z kobietami, są równie uprawnieni do piastowania godności publicznych, obejmowania stanowisk i urzędów, zgodnie z ich umiejętnościami i nie innymi przymiotami niż ich cnota i talenty.

De Gouges dla dobitnego wyrażenia swego stanowiska używa następującego argumentu:

Kobiety mają prawo wejść na szafot, więc muszą również mieć prawo do wejścia na mównicę.

Olympia de Gouges skończyła na szafocie:

Olimpia de Gouges, fr. Olympe de Gouges (ur. 7 maja 1748 w Montauban, zm. 3 listopada 1793 na Place de la Revolution w Paryżu) - francuska abolicjonistka, feministka, dramatopisarka.

<http://www.youtube.com/watch?v=P5ZWtnC4fVU>

Urodziła się jako Marie Gouze. Jej ojciec był rzeźnikiem, a matka praczką. Olimpia uważała, że jest nieślubną córką Jean-Jacques'a Lefranca, markiza Pompignan, ale markiz nigdy nie uznał jej za swe dziecko. To wpłynęło na dalsze życie Olimpji i spowodowało, że podjęła walkę o uznanie praw dzieci nieślubnych.

W 1765 poślubiła Louisa Aubry'ego, który przyjechał z Paryża razem z nowym intendentem miasteczka, panem de Gouges. Aubry zmarł kilka lat później, a w 1770 Olimpia razem ze swoim synem - Piotrem, przeniosła się do Paryża i zmieniła imię i nazwisko na Olympe de Gouges.

W 1791 ogłosiła Deklarację Praw Kobiety i Obywatelki, w której domagała się między innymi przyznania kobietom prawa do edukacji i rozporządzania własnością prywatną, honorów i funkcji równych tym posiadanym przez

mężczyzn, uczestnictwa kobiet w siłach zbrojnych oraz równości płci w rodzinie i w kościele. Manifest był wzorowany na Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela.

Została zgilotynowana w 1793, gdyż - choć wspierała rewolucję francuską i napisała w jej czasie blisko 30 pamfletów - odnosiła się krytycznie do rządów Robespierre'a.